

SIYOSAT, BOSHQARUV VA JAMOATCHILIK ISHTIROKI

Muyiddinova Sevinch Mirzohidovna

Buxoro Davlat Texnika Universiteti

IQTISODIYOT 24/1 guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Jamoatchilik bilan aloqalarining siyosiy boshqaruvdagi o'рни haqida so'z boradi. Unda Jamoatchilik bilan aloqalarining qisqacha tarixi, siyosatdagi o'рни haqida to'xtalib o'tilgan hamda O'zbekistondagi ushbu sohada yuz bergan o'zgarishlarga qisqacha to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Governance, transparency, rule of law, participation, effectiveness and equity, jahon banki, BMT, Archon Fung.

KIRISH

Siyosat, boshqaruv va jamoatchilik ishtiroki zamonaviy demokratik jamiyatning asosiy tamoyillaridan biridir. Siyosat davlat va jamiyat hayotini tartibga soluvchi qarorlar qabul qilish jarayoni bo'lsa, boshqaruv (governance) bu qarorlarni amalga oshirish va nazorat qilish mexanizmlarini o'z ichiga oladi. Jamoatchilik ishtiroki esa fuqarolarning davlat ishlarida faol qatnashishi orqali shaffoflik, hisobdorlik va adolatni ta'minlaydi. Ushbu mavzu xalqaro va milliy darajada muhim bo'lib, Birlashgan Millatlar Tashkiloti va boshqa tashkilotlar tomonidan yaxshi boshqaruvning asosiy elementi sifatida tan olinadi.

Zamonaviy dunyoda jamoatchilik ishtiroki nafaqat saylovlar orqali, balki referendumlar, jamoatchilik muhokamalari, fuqarolik nazorati va raqamli platformalar orqali amalga oshirishladi. Bu jarayon davlat hokimiyatining legitimligini oshiradi va fuqarolarning huquqlarini himoya qiladi.

SIYOSAT VA BASHQARUV TUSHUNCHALARI

Siyosat- bu jamiyatdagi resurslarni taqsimlash va hokimiyatni amalga oshirish jarayoni. Boshqaruv esa siyosiy qarorlarni amalga qo'llash tizimi bo'lib,

u davlat insitutlari, qonunlar va fuqarolar o'rtasidagi munosabatlarni o'z ichiga oladi. Yaxshi boshqaruv (good governance) tamoyillari quyidagilardan iborat:

Shaffoflik (transparency)

Hisobdorlik (accountability)

Qonun ustuvorligi (rule of law)

Jamoatchilik ishtiroki (participation)

Samaradorlik va adolat (effectiveness and equity)

Xalqaro tashlikotlar, masalan, BMT va Jahon banki, yaxshi boshqaruvni rivojlantirishning asosi deb hisoblaydi. Demokratik boshqaruvda fuqarolar nafaqat saylovchi, balki qaror qabul qilish jarayonining faol ishtirokchisi bo'lishi kerak.

JAMOATCHILIK ISHTIROKINING NAZARIY ASOSLARI

Jamoatchilik ishtiroki nazariyasi qadimgi Yunoniston demokratiyasidan boshlanadi, u yerda fuqarolar to'g'ridan to'g'ri qaror qabul qilishda ishtirok etgan. Zamonaviy nazariyotda quyidagi yondashuvlar muhim:

Ishtirokchi demokratiya (Participatory democracy): Carole Pateman va boshqa olimlarning ishlarida fuqarolarning faol ishtiroki demokratiyani mustahkamlashi ta'kidlanadi. Bu modelda fuqarolar nafaqat ovoz beradi, balki muhokamalar va qarorlar qabul qilishda qatnashadi.

Deliberativ demokratiya; Archon Fung va boshqalar tomonidan rivojlantirilgan bo'lib, fuqarolar o'rtasidagi muloqot va muhokama orqali eng yaxshi qarorlarga erishishni nazarda tutadi.

Jamoatchilik ishtiroki zinapoyasi (Arnstein's Ladder); Sherry

Arnstein modelida ishtirok darajalari: ma'lumot berish, maslahatlashuv va to'liq hokimiyat berish darajalari ko'rsatilgan.

O'zbekistonda jamoatchilik ishtiroki

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 93-moddasida fuqarolar jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda bevosita yoki vakillari orqali ishtirok etish huquqiga ega ekanligi belgilangan. Bu o'zini o'zi boshqarish, referendumlar va jamoatchilik nazorati orqali amalga oshiriladi.

So'nggi yillarda "Jamiyat – islohotlar tashabbuskori" g'oyasi asosida kata o'zgarishlar ro'y berdi:

Prezident huzurida Jamoatchilik palatasi tashkil etildi, bu davlat organlari faoliyati ustidan ustidan nazoratni kuchaytiradi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida (2022-2026) mahalla institutini jamoatchilik boshqaruvi tayanchi qilish, fuqarolarni raqamli platformalari orqali jalb qilish ko'zda tutilgan.

XULOSA

Siyosat va boshqaruvda jamoatchilik ishtiroki demokratiyaning yuragi bo'lib, u davlatni fuqarolarga yaqinlashtiradi va jamiyatni barqaror rivojlantiradi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohatlar bu yo'nalishda muhim qadamlar bo'lib, ularni yanada takomillashtirish orqali xalqchil va adolatli jamiyat qurish mumkin.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.- Toshkent, 2023 (yangilangan nashr)
- 2."Jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni,2028
- 3.Fung, Archon. Varieties of Participation in Complex Governance//Public Adminstration Review, 2006
- 4.Pateman, Carole. Participation and Democratic Theory. Cambridge University Press, 1970
5. OECD. Public Governance Reviews: Uzbekiston, 2024
6. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP). Good Governance tamoyillari.
- 7.TARAQQIYOT STRATEGIYASI MARKAZI materiallari (strategy.uz)
- 8.Vikipediya va boshqa ochiq manbalar (uz.wikipedia.org, en.wikipedia.org).